

Rapportage Archeologisch onderzoek Nederweert-Parochiecentrum (2003)

Herziene versie

Voorwoord

Deze rapportage is de publicatie van een in 2003 uitgevoerde archeologische verkenning. Een voorlopige rapportage verscheen in 2005.

De publicatie is een uitgave van de Stichting Regionaal Archeologisch Bodemonderzoek te Nederweert (STRABO), die zich ten doel stelt oud(-er) archeologisch onderzoeks- en vondstenmateriaal te documenteren en te ontsluiten voor wetenschappelijk onderzoek en algemeen publiek.

Overname van deze rapportage gedeeltelijk of geheel, via welk medium dan ook, is zonder bronvermelding niet toegestaan.

Foto voorzijde: ontleend aan website www.kerknederweert.nl.

Alfons Bruekers

STRABO | Stichting Regionaal Archeologisch BodemOnderzoek
Kreijel 4
6035 SG OSPPEL

Beknopt verslag van de archeologische waarnemingen bij de bouw van het Parochiecentrum naast de St. Lambertuskerk te Nederweert

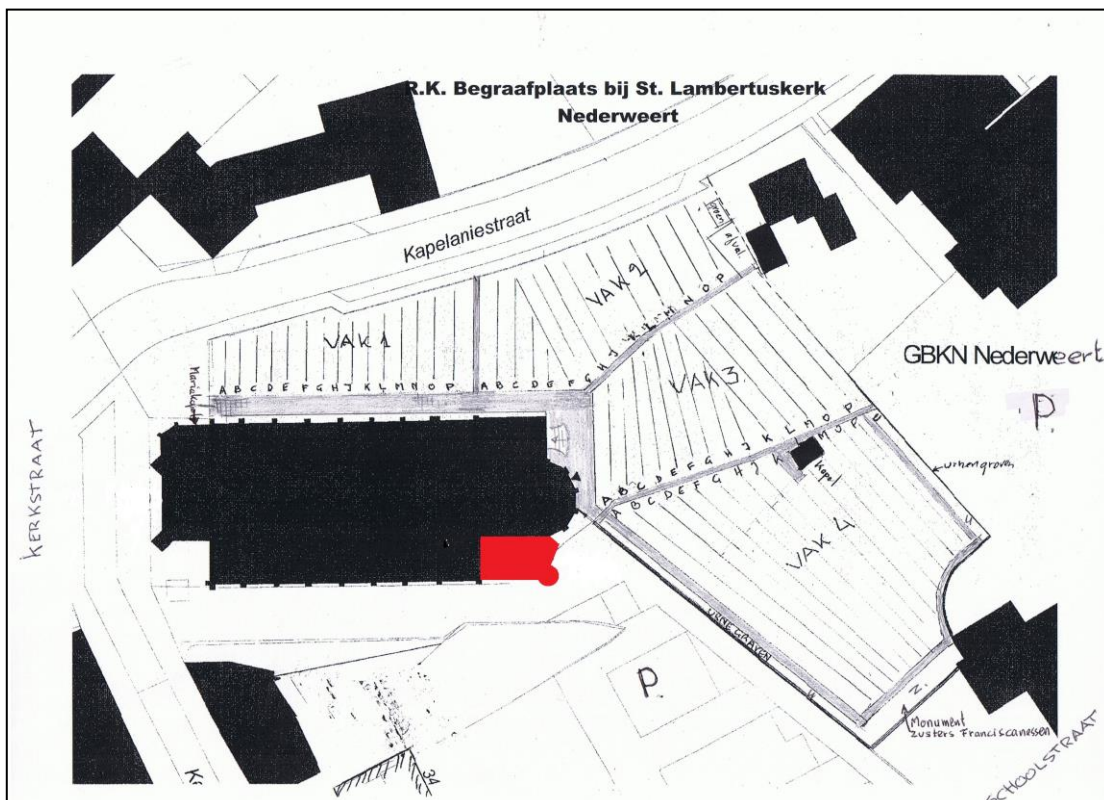
Verkenning

Bij de bouw van het zogenaamde 'Parochiecentrum' tegen de zuidoosthoek van de St. Lambertuskerk in Nederweert, heeft op in de eerste week van januari 2003 een gedetailleerde archeologische verkenning plaatsgevonden. Deze verkenning is uitgevoerd door de plaatselijke archeologische stichting STRABO, in samenwerking met en met voorafgaande toestemming van de aannemer van het bouwproject, firma Scheijven.

Aanleiding

Aanleiding tot het onderzoek was drieledig:

1. Ten eerste had het archeologisch onderzoek op het terrein van het belendende plein Lambertushof in de jaren '80 reeds uitgewezen dat zich hier in het middeleeuwse centrum van Nederweert belangrijke archeologische en cultuurhistorische resten bevinden.
2. Ten tweede de verwachting dat de locatie in kwestie, namelijk het kerkterrein van de Nederweerder dorpskern dat toen reeds op de concept-archeologische monumentenlijst der gemeente Nederweert geplaatst was, aangetast zou worden door de voorgenomen bouwactiviteiten.
3. Ten derde het gegeven dat de gemeente Nederweert bij de vergunningverlening het ondanks bovenstaande niet nodig achtte om deze te toetsen aan de geldende archeologie- en monumentencriteria en derhalve van (lokale) overheidswege geen wetenschappelijk onderzoek werd geïnitieerd laat staan verplicht werd gesteld.

Figuur 0. Overzicht van de locatie (in rood het geplande parochiecentrum). Bron: www.kerknederweert.nl

Uitvoering

De verkenning werd zoals gezegd uitgevoerd in de eerste week van januari 2003, nadat reeds in november daaraan voorafgaand archivalische en archeologische sonderingswerkzaamheden hadden plaatsgevonden. Op de plek van de beoogde nieuwbouw waren voor kerstmis 2002 door de aannemer reeds waarnemingsputten gegraven in het kader van onderzoek naar de funderingstoestand van het terrein en belendend kerkgebouw. Dit maakte de archeologische waarnemingen aanzienlijk gemakkelijker, zodat niet of nauwelijks graafwerk van betekenis hoefde te worden uitgevoerd.

Bij de verkenning zijn alle gevonden grondsporen van archeologische waarde blootgelegd, gefotografeerd, opgemeten en ingetekend.

Interpretatie

We volstaan hier met een summier samenvatting van de voornaamste resultaten, met verwijzing naar figuur 1 e.v.

Langs de oostzijde van de zijbeuk en de zuidzijde van het priesterkoor werd over de volledige lengte een oude, uitspringende bakstenen fundering blootgelegd. In eerste instantie leek dit niet meer te zijn dan de fundering van het negentiende-eeuwse opgaande werk van het priesterkoor. Echter, de aanwezigheid van een rollaag die als dorpel had gefundeerd, de niet oost-west met het opgaande werk correlerende oriëntatie van het metselwerk, de eveneens niet-gecorrleerde positie van steunberen met de funderingssporen en niet in de laatste plaats het afwijkende baksteenformaat geven aanleiding tot het vermoeden dat de funderingssporen ouder zijn dan de negentiende-eeuwse opbouw ter plaatse. Ook lijkt in de fundering een knik voor te komen in de absismuur, die niet correleert met de bovengrondse werken uit 1844.

Het funderingsspoor tussen de punten 5 en 7 in fig. 1 loopt volkomen parallel met het opgaande werk en heeft slechts een halfsteens verjonging. Wellicht is dit deel van de fundering wel jonger en is het onderdeel van de nieuwbouw uit 1844. Helaas ontbraken de mogelijkheden en tijd om dit nader te onderzoeken.

Aangezien de kerk uit 1844 een factor twee langer is dan haar voorganger, moet de conclusie luiden dat de funderingen niet behoren bij de voorlaatste voorganger van de kerk (na de branden van 1592 en 1659), maar bij een nog oudere voorganger daarvan. Aannemelijk is dat de kerk na die branden wegens gebrek aan middelen en de troebelen des tijds aanzienlijk ingekort is geworden. In die zin is door het onderzoek spectaculaire informatie beschikbaar gekomen, die een nieuw licht werpt op de bouwgeschiedenis van de kerk en haar ontstaansgeschiedenis. Want de vondsten zouden namelijk betekenen dat men bij de verlenging van de kerk zich *grosso modo* heeft laten leiden door de omvang en maatvoering van de oudste kerk, en met gedeeltelijk hergebruik van de daarbij behorende funderingen.

Verder heeft het onderzoek ook aangetoond dat er ter plaatse van de nieuwbouw sprake is van zeer diepe verstoring van de ondergrond, meer dan alleen aan de begravingen van het voormalige kerkhof ter plekke kan worden toegeschreven. Deze diepe verstoringen hangen samen met de op grond van schriftelijke informatie vermoede cirkelvormige omgrachting van het kerkterrein, zoals die ook in diverse andere middeleeuwse dorpskernen in de Kempen is aangetroffen. De ten tijde van de opgraving nog bestaande westmuur van het pand 'Siem' en de daaruit uitspringende tuinmuur zijn nog oude begrenzingen van deze historische situatie.

Dan nog enkele detailmetingen:

Baksteenformaat opgaande werk uit 1844: 21a22 x 10 x 5,5 cm

Baksteenformaat bij het onderzoek aangetroffen oudere fundering: 23 x 10,5 x 6 cm

De stenen rollaag heeft een breedte van 70 cm.

Vervolg

Gezien het klaarblijkelijke belang van de vondsten zijn de resultaten ervan op verschillende wijzen onder de aandacht van relevante instanties gebracht.

Tijdens de opgraving zijn context, resultaten en interpretatie in het veld gedemonstreerd aan een lid van het kerkbestuur van de RK St. Lambertusparochie, opdrachtgever van het nieuwbouwproject.

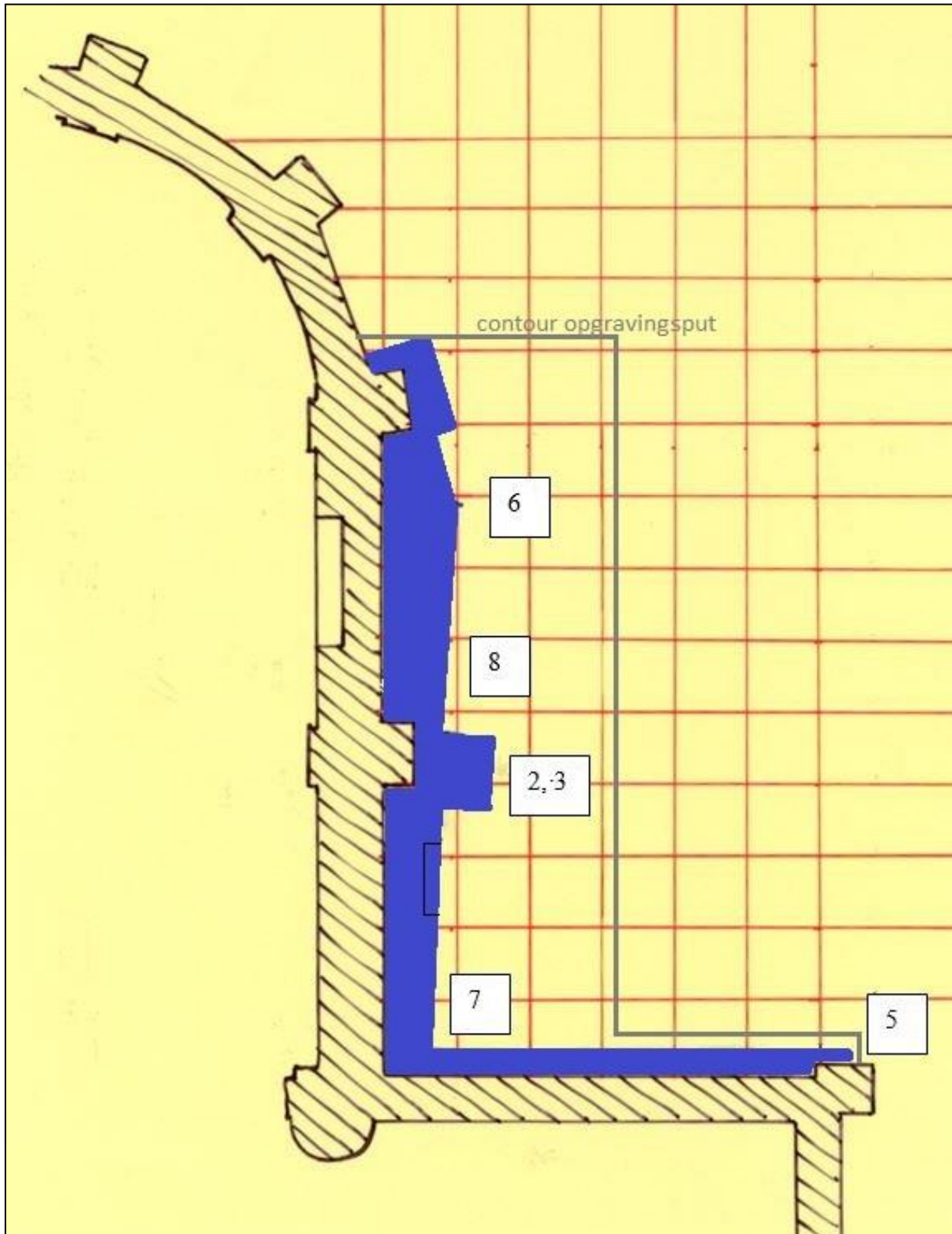
Het archeologisch-cultureelhistorische belang van het tussenterrein tussen St. Lambertuskerk en Pand 'Siem' is door A. Bruekers op diverse momenten onder de aandacht van de gemeente gebracht. Voor de eerste maal tijdens de vergadering van de gemeentelijke monumentencommissie van 30 augustus 2000, toen reeds werd gemeld dat de nieuwbouw zou plaatsvinden op de locatie van een historische omgrachting van de kerk, reden waarom speciale aandacht van de aannemer voor de bodemgesteldheid gevraagd werd.

Voor de tweede maal kwam het thema ter sprake tijdens de vergadering van 3 december 2001 ten gemeentehuize waarbij het conceptverbouwingsplan van het gebouw Kerkstraat 56. Aanwezig daarbij waren namens de Monumentencommissie dhrn. C. Janssen en A. Bruekers, verder architect Spelder, aannemer Teng Wijen, wethouder P. Willekens, architect Fr. Schonkeren, ambtelijk secretaris Fr. Slaats, ambtenaar G. van der Looy en dhr. van Traa van Monumentenzorg. Er werd door Bruekers op gewezen dat niet alleen het tussenterrein archeologisch belangrijke waarde heeft, maar dat ook de gekromde noordmuur van het pand bijzondere cultuurhistorische waarde heeft en derhalve niet 'rechtgetrokken', verwijderd of vergraven zou mogen worden (zoals immers beoogd werd in het aan de aanwezigen voorgelegde stedenbouwkundig schetsplan).

In de vergaderingen van de gemeentelijke monumentencommissie zijn de resultaten van de archeologische verkenning ter plaatse van het parochiecentrum mondeling kort toegelicht. Aangeven van het archeologische belang gebeurde reeds in de vergadering van 16 mei 2002 (gemeenschappelijke vergadering van de Welstands- en Monumentencommissie) en de resultaten werden gemeld in die van 13 februari 2003. In die laatste werd bovendien gewezen op het belang van een piëteitsvolle omgang met de op het tussenterrein tussen kerk en 'Siem' (immers een eeuwenoude, voormalige begraafplaats tot medio twintigste eeuw) te verwachten menselijke stoffelijke overschotten.

In de monumentencommissie van 29 april 2004, is door de voorzitter aan de leden schriftelijk gemeld dat de door de commissie voorgedragen archeologische monumenten zijn verwerkt c.q. opgenomen in het bestemmingsplan, met de daaraan verbonden gemeentelijke onderzoekplicht naar archeologische waarden bij de realisering van incidentele bouwplannen. De St. Lambertuskerk met haar ondergrond is een van de genoemde objecten op de bedoelde archeologische monumentenlijst.

Het historische belang van de noordmuur van het pand 'Siem' is bovendien nog schriftelijk onder de aandacht gebracht van de ambtelijk secretaris van de gemeentelijke monumentencommissie per E-mail van 18 april 2005, kort na het tot op het maaiveld afbreken van deze muur en voorafgaand aan het uitgraven van de kelderput.

Figuur 1. Plattegrond van de aangetroffen sporen. In zwarte arcering het opgaande werk uit 1844. In blauw de contour van de ondergrondse, oudere funderingsspooren. Het rode raster meet 1x1 m. De grijze lijn is de contour van de opgravingsput. Het zwarte rechthoekje in de blauwe zone is de aangetroffen rollaag. De nummers verwijzen naar de figurnummers van de foto's (zie hierna).

Figuur 2. Fundering bij steunbeer, gezien naar het oosten. Alle foto's: Alfons Bruekers.

Figuur 3. Fundering bij steunbeer, gezien naar het noorden.

Figuur 4. Overzicht van de funderingsmuur, gezien naar het westen.

Figuur 5. Fundering bij de hoek van de zuidbeuk.

Figuur 6. Knik in de contour van de fundering, gezien naar het westen.

Figuur 7. Binnenhoek van priesterkoor en zuidbeuk.

Figuur 8. Subrecente waterafvoer door fundering geleid.